

Młyn w Lipuszu

Wyłącznie na wodę

Lipuski młyn stoi nad Wdą już od kilkuset lat.

Fot. Jan Antonowicz

Na skrzyżowaniu dróg w centrum Lipusza stoi dużej postury zabytkowa budowla. Jest to młyn, bodaj największy na Kaszubach i jeden z nielicznych, który od zarania swe-go istnienia po dziś dzień miele zboże tylko dzięki energii uzyskiwanej z wody. Młyn usadowiony jest nad rzeką Wdą.

Ksiądz Władysław Szulist z Lipusza znalazł wzmianki świadczące o tym, że pierwotny młyn na tej rzece istniał już co najmniej pięćset lat wcześniej. Obecna budowla posiada dokumenty budowy z roku 1878. Należała do rodu Pawlikowskich. Po II wojnie światowej odebrano młyn ostatniemu właścicielowi Tomaszowi Pawlikowskiemu. W styczniu 1953 roku przeszedł pod władanie Przemysłowego Zarządu Państwowego w Tczewie. Od tego czasu pracuje w nim Władysław Kleischmidt najbardziej obeznany z wszystkimi urządzeniami. Obecnie, na prośbę nowego

właściciela, Stefana Kiedrowskiego pracuje nadal, mimo że już od kilku lat jest emerytem.

Po zmianach ustrojowych potomkowie rodziny Pawlikowskich poczynili starania o zwrot majątku. Ostatecznie młyn oddano. Spadkobierców było już kilku. Zaproponowano więc jego zakup panu Kiedrowskiemu, właścicielowi kilku piekarń. Zgodził się. Przez cztery lata był dzierżawcą młyna, a od 1993 kupił go na własność.

Obok pana Kleischmida w młynie zatrudnionych jest jeszcze dwóch mężczyzn. Zboże

mle się wyłącznie na potrzeby piekarń właściciela. Jego jakoś jest wyjątkowo dobra. Lipuski chleb dociera aż do Gdańska, gdzie jest natychmiast kupowany. Stefan Kiedrowski skupuje miesięcznie około 240 ton zboża od miejscowych rolników, co daje 120 ton mąki. Tyle oczywiście nie są w stanie wyprodukować rolnicy z Lipusza, dlatego zboże skupowane jest z wszystkich położonych opodal wsi. Rolnicy są z tego powodu zadowoleni, ponieważ mają zapewniony zbyt i natychmiastową zapłatę, czego nie gwarantuje im beznadziejna polityka rolna naszego państwa.

- Młyn miałby robotę przez 24 godziny na dobę, ale aż tak bardzo nie chcę go męczyć, ponieważ to zabytek. Niedawno rozpocząłem remont. Zadasze-

nie nad wejściem jest już wymienione, teraz przychodzi czas na wszystkie deski ze ścian budowli - mówi właściciel.

Pan Stefan Kiedrowski to Kaszuba z dziada pradziada. Chętnie rozmawia w rodnej mowie. Wspiera też działania miejscowego oddziału Zrzeszenia Kaszubsko - Pomorskiego. Dobrze pamięta jak traktowano po wojnie Kaszubów, szczególnie troszkę zamożniejszych rolników, przezywanych "kułakami". Uważa, że miejscowi sami powinni brać się za robienie interesów. Ci najlepiej znają swój teren i o niego zadbają. Zadbają też o zatrudnienie swoich ziomków, a także o szacunek dla własnej tradycji, kultury, języka.

Jan Antonowicz

Jesénnô nóta

Wiater jesénny drzewa gnie ë mączci
a drobną mżéką cęskò prosto w òczë,
wanogã męslów z jistwą parłączi,
nòglãbi ùtaconé naléze rzeczę.

Czej còrnje stréna nostalgiczny nóte
w wãpiach tesknòtë rozpòlò ògniskò,
na nowò w cało przëoblòkò gnòtë,
a tok dzejaniò stòwiò baro bliskò.

Z nòglãbszi szëchtë dobiwò mekcentia.
Lécczi fantazji pùszcë bez pamiacë,
niżòdnëch przeszkòd ni ma do zrobieniò
tegò, co w dëszë sã wcyg płacë.

Wszëtkò je zgòdné, miłosné, drëzëbné
za régã, w nòlepszym pòrządkù.
Wej, zëbë zëcë bëło tak chwalebné
jak no w Raju na samym pòczãtkù.

Stanisław Bartelik

Informacje regionalne (3)

Wielkie parki na Kaszubach

Województwo bydgoskie

Park Narodowy "Bory Tucholskie". Od Bachorza i Owin-ka do Jeziora Łąckiego i Dyrbrk oraz do kolei Powalki - Męcikał - lasy i jeziora, 4789 ha. Dyrekcja: 89-606 Charzykowy, ul. Szkolna 1, tel. 0-531/883-97.

Zaborski Park Krajobrazowy. Od Jeziora Skoszewskiego do Charzyków i Męcikału - szlaki Zbrzyzy i środkowej Brdy, 26490 ha. Zarząd: 89-600 Chojnice, ul. Sukienników 14, tel. 0-531/741-53.

Województwo śląskie

Słowiński Park Narodowy. Nadmorskie wydmy ruchome i ustalone od Łeby do Rowów, 18247 ha. Zarząd: 76-214 Smołdzino, ul. Bohaterów Warszawy 1, tel. 0-59/11-73-39.

Park Krajobrazowy "Dolina Słupi". Od jeziora Jasień i Soszycy do Słupska - dolina Słupi, obszary źródłiskowe Łupawy i Skotawy, 37040 ha. Zarząd: 76-200 Słupsk, ul. Szarych Szeregów 14, tel. 0-59/42-98-29.

Województwo gdańskie

Nadmorski Park Krajobrazowy. Od Helu i Rewy (Szpyrk i Ryf Mew) do Dębek - półwysp, Zatoka Pucka, klify, 15491 ha. Zarząd: 84-120 Władysławowo, ul. Morska 6, tel. 74-06-85.

Trójmiejski Park Krajobrazowy. Stok pradoliny i lasy od Wejherowa do Gdańska, 20104 ha.

Wdzydzki Park Krajobrazowy. Od Wyrówna i Grzybowa do Borska - kompleks jeziora Wdzydze, 17650 ha.

Kaszubski (Raduńsko-Mirachowski) Park Krajobrazowy. Od Stężycy po Kamienicę Królewską - jeziora i lasy, 34544 ha. Zarząd ww. trzech parków: 80-308 Gdańsk Oliwa, Polanki 51, tel. 52-34-68.

Skąd podziwiać widoki?

Czynne klify

Podają wg Subotowicza, nazwę, długość, lokalizację i maksymalną wysokość klifu nad poziomem morza.

Orłowski południowy, 300m, na południe od doliny Kaczej, 15m.

Orłowski północny, 650m, na północ od doliny Kaczej, 40m.
Gdyński, 450m, na południe od bulwaru Nowowiejskiego, 40m.

Oksywski, 300m, na północny wschód od krańców zabudowy dzielnicy, 35m.

Mecheliński, 350m, na południe od wsi, 30m.

Osloniński, 550m, na północ od ujścia Gizdeпки, 15m.

Pucki, 8000m, od południowo-wschodnich krańców zabudowy miasta, 14m.

Gniczdźewski, 200m, na północ od ujścia Plutnicy, 14m.

Chłapowski, 4450m, od Cetniewa do Rozewia, 50m.

Jastrzębski, 2850m, od Rozewia do Jastrzębiej Góry, 35m.

Latarnie morskie

Tylko udostępnione do zwiedzania. Podają godziny udostępniania oraz wysokość światła nad poziomem morza, a w nawiasach lata budowy. Normalne bilety wstępu 1zł.

Hel, ul. Nawigacyjna 1, tel. 75-06-17, 10-14 i 15-19, 40,8m (1942).

Rozewie, ul. Wzorka, 84-120 Władysławowo, tel. 74-95-42 (tamże Muzeum Latarnictwa Morskiego i Izba Pamięci Stefana Żeromskiego), 83,2 (1821, nadbudowy 1910 i 1978).

Stilo, 1 km od brzegu morza w Osetniku, 84-211 Sasino, gm. i tel. Choczewo 76-33-06, 10-13 i 15-18, 75m (1904-1906).

Inne budowle

Podają instytucję - gestora obiektu, lata budowy (w nawiasie), położenie platformy widokowej ponad poziomem terenu, godziny udostępniania i cenę normalnego biletu wstępu.

Hel, Muzeum Rybołówstwa, bulwar Nadmorski 2, tel. 75-05-52.

Wieża (1927, nadbudowa 1958-1959) kościoła poewangelickiego (1417-1431), 17,2m, codz. 9.30 - 17.30, bilet do muzeum 3zł + 1zł za wejście na wieżę.

Wieżycza, Firma Turystyczno-Handlowa "Remus", 83-315 Szymbark 76, tel. 84-38-25. Wieża widokowa (1996), 35m, codz. 8-20, 2 zł.

Władysławowo, Przedsiębiorstwo Użyteczności Publicznej, ul. Gdańska 78, tel. 74-11-41. Wieża dawnego Domu Rybaka (1954-1956), obecnie UM, ul. Hallera 19, 36,4m, codz. 9-20, 2 zł.

Kow.

Cëz je czëc

Konferencja w KUL-u

STARBIENINO. W dniach od 9 do 12 października odbędzie się międzynarodowa konferencja w starbienińskiej filii Kaszubskiego Uniwersytetu Ludowego w Wieżycy imienia Józefa Wybickiego na temat "Uniwersytet ludowy w Polsce - zmierzch idei czy nowe wyzwanie?". Obrady rozpocznie się w piątek o 9.00. Przewodniczący Rady Programowej KUL-u prof. dr hab. Brunon Synak. W trakcie obrad wystąpi między innymi referencja z Niemiec, Danii, Norwegii i Szwecji.

Nowe pozycje "Regionu"

GDYNIA. Od kilku lat istnieje w Gdyni wydawnictwo "Region" prowadzone przez Jarosława Ellwarta, przed kilku laty współredaktora kaszubskiego pisma "Tatczëzna". "Region" wyspecjalizował się w wydawaniu przewodników, map i pocztówek przeznaczonych dla turystów. Po dwóch edycjach przewodnika "Kaszuby" pojawił się następny przewodnik "Kociewie i Bory Tucholskie". W druku jest "Pomorze Środkowe". Z innych pozycji "Region" oferuje przedstawiające kaszubskie gminy mapy okolic Karsina, Studzienic, Brus, Przechlewa oraz ze Środkowego Pomorza miasta i gminy Polanowa. Wśród kilku pocztówek najwięcej przedstawia piękne pejzaże gminy Cewice w lęborskim. Jest też ładna pocztówka z sześcioma zdjęciami Kaszubskiej Szkoły Podstawowej w Głodnicy.

(EP)

Ambaras

Zelòznë kòła banë miarowò klepalë na złączkach szinów. Za òknama ucëkalë drzewa ë widë mijònëch stacjów. W wagonie bël senny pòłsmrok, chtëren përzinkã rozwidniwól switk pòd pòsowã. Dwòje starsich lëdzy drzémalò kòle òkna. Blëzi dwiërzi sedzãło troje młodëch. Pòrànoscelatny knòp ë dzëwczã kòle siebie, jakbë jachelë mët, a naprocëm kò nich bëniel co jachòł z wòjska. Smrok i ùtërdzenië drogã robilë swòje. - Dzëwczã sã zdrzémnãło, a jegò głowa pòmalu òpadła na remiã knòpa. Nen sedzòł sztël.

Sedzący naprocëm nich bëniel przëzëròł sã jim z coròz wikszã ùwògã. Dzëwczã mù sã zaczinãło widzec. Chãtno bë z nim pòszpalkówòł, a mòże i pòwrëjarzil. Ùznòł, że to je czësto snòzò brutka. Ji szlãk figùra, dludżë, małowiele przëkrëtë minispòdniczka nodzi, prostë włosë spiwającë bez remiona na dichtich wëpuklonë sztòltne piersë spròwialë, że to òn chcòłbë sedzec na placu tegò knòpa. Bël doch co nòmni tak szëkòwny jak òn, zelë nië pòstawniëzi, a do tegò jaczë piãc lat starsi. Le jak to zrobic?

Sedzòł, ale jakbë nie sedzòł. Zdrokã przësuwòł sã blëzi i blëzi. Nie dówalë mù pòku ani smaglë jikra, ani przëmkłë òczë, ani jasné włosë. Blòs nen drëdzi. Czejbë sã gò pòzbëc, nie widzec jegò szadëgò lba i nielusy twarzë.

Do rena i do kuńca rëzë bëło jesz sztòt czej dzëwczã òdemkło òczë, pòdniòło głowã i rzekò do knòpa:

- Jò sã wierã zdrzémnãła na twòjim remieniu. Jem kãsk ùmãczonò, mòze wëlëzemë na

kòritòrz. Aaa... jò sã jesz przedstawia. Jem Mònika.

Knòp sedzòł jednak dali, jesz wicy òniesmielony. Tej òzdezewòł sã nen z naprocëmka: - Nocnò rëza je baro mãczãcò. Mòze òdemknãc òkno? Abò mòze pòjma do warsu. Jem Pawel, jadã na przëpùstkã z wòjska.

Ale dzëwczã jakbë tegò nie czëlò, le zagadiwãło do swòjégò sąsãda z boku:

- Jedzesz na wakacje? Mòze zgodnã jaczë mòsz miono.

Knapskò przëlknãł slënã ë òdrzekł:

- Jo, jò jadã dodòm na wakacje.

- Në widzisz, a skãdka të jes? Mòze mieszkómë blisko. W niedzielã ù nas mdze muzyka. Przëiñdz, jò bądã. Przëiñdã ze sostrã, ale òna ju mò kawalëra i mdze sã z nim bawia. A jò mdã sama.

Knòp jednak nie òdpòwiòdòł i chòc bëło wnet czësto cemno pewno bël cali czerwony.

Pawel wszedł dzëwczëcu w słowò:

- W niedzielã bądã jesz doma. Ròd przëiñdã na nã muzykã. Le pòwiëdz gde.

I tã razã nie doczekòł sã òdpòwiëscë.

Bana nèka jak szòlonò, a Pawłowi do szalu tãz ju wiele nie felało. Mònika jakbë gò nie widza, bël dlò ni jak lëft. Ùwzãła sã na negò niedorajdã, chtëren terò czësto sã wcësnał w nòrcëk kòle dwiërzi. Pawel sedzòł jak na wãglach, a za sztërk sã pòdniòł i szedł do warsu. Do przedzëłu ju nazòd nie przëszedł. Wëpil piwò i sobie przëbòczil co pisòł Tadeusz Boy-Zelënszi:

"Z tym najwicszy jest ambaras

żeby dwoje chciało naraz".

Jo, miòł dëcht pròwdã.

Stanisław Bartëlëk

Kaszubszczyzna odradza się w Słupskiem

Rozmowa z Kazimierzem Kleiną

Wieś Skrzyszewona leży na pograniczu gdańsko - słupskim, w gminie Sierakowice. Ze tej wsi wyszło kilka znanych postaci zaangażowanych w ruch kaszubski: dr arch. Marian Majkowski z Ustki, dr Marian Jeliński ze Swarzędza pod Poznaniem, Alfons Klejna, fotografik z Gdańska oraz Kazimierz Kleina, do ubiegłego roku wojewoda. Pochodzi z kaszubskich rodów Kleinów i Majkowskich. Obecnie jest prezesem Gdańskiej Akademii Kształcenia Zawodowego. Na rozmowę o rodzinnych korzeniach i kaszëbiznie w Słupskiem umówiliśmy się w rodzinnej wsi Kazimierza Kleiny. W ostatnich wyborach parlamentarnych Kazimierza Kleinę wybrano senatorem ziemi słupskiej. Uzyskał najwyższą liczbę głosów.

Urodziłeś się w tej wsi w roku 1957. Ile lat tu spędziłeś?

Najmłodsze lata mego dzieciństwa, zaledwie cztery.

To z pewnością dużo nie zachowało się w pamięci z tego okresu?

Mimo wszystko bardzo dużo, bo najważniejsze są obrazy z dzieciństwa, które człowiek zapamiętuje i są one związane z tymi miejscami, łąkami, polami. Potrafię nazwać każde miejsce w tej wsi, tak jak nazywano je przez stulecia. Tu spędzałem wszystkie wakacje, więc był to czas najlepszy, najspokojniejszy. Tu uczyłem się też języka kaszubskiego.

Czy zamieszkiwanie w takiej małej wsi, uciążliwości związane z dużymi odległościami, obcowanie z naturą, może mieć wpływ na późniejsze szukanie lepszych wartości, że ludzie stąd pochodzący są lepiej przygotowani do podejmowania większych trudów i później czynią ważne rzeczy na szerszej arenie?

Myslę, że jednak każde miejsce ma swoją urodę i tam gdzie się człowiek urodził później nieustannie wraca. Natomiast co robi w życiu zależy od wielu innych spraw: od rodziny, znajomych, przyjaciół, od niespodziewanych zdarzeń losowych. Na pewno miejsce to miało duży wpływ na moje losy. Zresztą to miejsce jest szczególne z tego względu, że tu przebiegała przedwojenna granica polsko-niemiecka, granica która nie dzieliła a łączyła. Przecież z obu stron mieszkali Kaszubi. Dziś jest to również granica między województwami gdańskim i słupskim. I ciekawe, że dzieci z sąsiedniej bardzo kaszubskiej Bukowiny zdobywają nagrody w chmieleńskich konkursach "Rodnej Mowy".

W wieku czterech lat przyjechałeś do Łeby, potem szkoła

średnia w Lęborku i studia w Gdańsku.

Dokładnie tak. Lębork to też miasto szczególne. Dla tych stron jest to pewne centrum. Ludzie przyjeżdżali do Lęborka na jarmarki. Rolnicy sprzedawali jaja, śmietanę, mięso, a kupowali produkty potrzebne na wsi. Tam się chodziło do szkoły. W Lęborku było bardzo dużo dzieci z gmin kaszubskich, z Sierakowic, Lini, Łęczyc, Cewic i innych. Tam się wszyscy spotykali i uczyli się spraw polskich ale i kaszubski nie był tam obcy.

Po studiach historycznych w Gdańsku, byłeś przez kilka lat nauczycielem w szkole średniej, a potem awansowałeś na stanowisko burmistrza Łeby. Te ważne życiowe zmiany przebiegały dosyć szybko. Trzeba było podejmować ważne decyzje.

Takie były czasy. Wcześniej jeszcze studiowałem ekonomię. To jest mój podstawowy zawód. W 1989 był taki czas, kiedy trzeba było szybko zajmować się takimi sprawami. Wcześniej nie było takich możliwości. To były zmiany, na które należało czekać i się do nich przygotowywać.

W tej chwili najczęściej związany jesteś ze Słupskiem, z Łebą. Na ile kaszubszczyzna jest żywa jeszcze na tym terenie?

Myslę, że województwo słupskie jest coraz bardziej kaszubskie. Nie przypadkiem myśli o wydaniu wierszy młodego poety z Miastka. Kaszubszczyzna pokazuje się nie tylko w okolicach Lęborka czy Bytowa, ale i w Miastku położonym na zachodzie Słupskiego. Myślę, że w ostatnich latach jest coś szczególnego w tym, że kaszubszczyzna się odradza i szuka lepszego miejsca dla siebie. Zresztą ludzie na zachodnim Pomorzu są dumni z kaszubskiej przynależności.

Kazimierz Kleina.

Fot. Eugeniusz Pryczkowski

Wojewodą słupskim byłeś w latach 1993-96. W tym czasie widać rzeczywiście coraz większe efekty twojej pracy na tej niwie. Zapoczątkowane dzieło powinno trwać i rozwijać się coraz mocniej.

Myślę, że to głównie jest zasługa ludzi, którzy tu pracują. Powstało wiele zespołów ludowych, dużo nowych osób zajmuje się sztuką ludową, rzemiosłem. I tego nie robią urzędnicy ani wojewodowie, ani burmistrzowie, ale ludzie którzy szukają swoich korzeni, źródła i chcą działać na rzecz swojej okolicy.

Poza tym jest teraz niejako moda na zajmowanie się swoimi korzeniami. Jest to również ważne dla turystów, których przyjeżdża tu coraz więcej. Nawet to biedne Skrzyszewo, gdzie występuje piąta i szósta klasa ziemi, dziś staje się ośrodkiem turystycznym. Rolnicy zacinają się zajmować tu agroturystyką. To jest nowe spojrzenie na kaszubskość, pomorskość i gospodarkę tego regionu.

Ostatnio dużo mówi się o zmianie ustroju terytorialnego państwa. Czy takie miasta jak Lębork, Bytów, może jeszcze inne, ciężko wyrazić w stronie Gdańska?

To jest problem, który dyskutowany jest od wielu lat. W najbliższym czasie być może nastąpią jakieś decyzje. Myślę jednak, że podział administracyjny nie jest tak ważny jak to, jakie prawa ma lokalna społeczność, czy ludzie mogą decydować o swoich sprawach w danym województwie.

Naturalne jest, że te miasta i nawet też Słupsk, w wielu sprawach dążą do Gdańska, na przykład w sprawie oświaty czy gospodarki. W innych kwestiach są małymi centrami. Myślę, że chodzi o to, by te miasta były ważne w swoim małym regionie, żeby były centrami, do których ludzie by przyjeżdżali do pracy, do nauki, też żeby były centrami kulturalnymi, o których lokalne społeczności mogłyby decydować.

Z Kazimierzem Kleiną rozmawiał Eugeniusz Pryczkowski

Światowa jakość na całe życie

THERMOPLAST
OKNA, DRZWI i PROFILE z PCV

Zadzwoń nasz przedstawiciel dotrze do Ciebie • Sprzedaż ratalna

N739/N235

80-219 Gdańsk,
al. Zwycięstwa 12,
tel. 0-58 47 20 39,
47 29 57
tel./fax 47 1930

82-300 Elbląg,
ul. Ratuszowa 10,
tel. 055 32 52 62

10-402 Olsztyn,
ul. Partyzantów 69,
tel. 089 535 94 79

Święty z Oksywia

Na skrzyżowaniu dróg, w centrum dzisiejszego Oksywia, znajduje się urokliwa, ceglana kapliczka. Otoczona jest kilkoma drzewami, wśród których od wiosny do późnej jesieni kwitną wypielęgnowane kwiaty.

Ta kapliczka już dawno zwróciła moją uwagę, a to ze względu na umieszczoną w niej figurę. Początkowo myślałem, że mężczyzna w pątnicznych szatach, wielkim kapeluszu, psem u nogi i z muszlą przypiętą do płaszcza - nieodzownym atrybutem średniowiecznego pielgrzyma, to święty Jakub Apostoł. Tak bowiem zwykli go przedstawiać Hiszpanie, których jest patronem. Kult św. Jakuba w średniowieczu rozprzestrzenił się na cały chrześcijański świat. Do Santiago de Compostella, miejsca gdzie złożone są relikwie ucznia Chrystusa, pielgrzymowali niegdyś także Kaszubi. Prastare podanie zamieszczone w książce "Klechy kaszubskie", mówi o człowieku, który zabił swego brata i żeby uspokoić sumienie wybrał się nawet do "hiszpańskiej Kompostelli".

Gdy zapytałem miejscowego księdza o intruzującą mnie ka-

pliczkę, okazało się, że to nie Jakub, ale św. Roch jest w niej czczony. Niestety proboszcz nie potrafił powiedzieć nic bliższego na temat jego kultu wśród mieszkańców Oksywia. Wedle moich dociekań przyczyną nabożeństwa do św. Rocha może być epidemia cholery, która dosięgła Kaszubów z Kępy Oksywskiej w drugiej połowie XIX wieku. Nie wykluczone jednak, że kult ten rozwinął się o wiele wcześniej. Istnieje bowiem w obrębie Oksywia miejsce zwane Świętą Górą. Przed II wojną światową stał tam krzyż. Starsi mieszkańcy pamiętają, że było to miejsce pochówku zmarłych w czasach zarazy.

Święty Roch, którego wspominamy 16 sierpnia, żył na przełomie wieków XIV i XV. Urodził się w Montpelier we Francji. Zasłynął jako ten, który potrafił ustrzec przez zarazę, kilkakrotnie bowiem walczył z nią za życia, pomagając przeżyć innym. Przedstawia się go często w łachmanach żebraka (łatwo je pomylić z szatami pątnika) i z towarzyszącym mu psem, który liże rany świętego. Widać spodobało się Rochowi na Oksywiu. Od dziesięcioleci bowiem nie nawiedziła to miejsce żadna epidemia.

Artur Jabłoński

Oksywski św. Roch.

Fot. Artur Jabłoński

Poseł ziemi kaszubskiej

W przyszłym parlamencie, którego pierwsze posiedzenie zaplanowano na 20 października, pracę rozpocznie aż 21 posłów z województwa gdańskiego. Przyjęło się nazywać ich posłami ziemi - w naszym przypadku - ziemi gdańskiej. Wybory pokazały jednak, że nomenklatura ta powinna także obejmować Kaszuby. Głosy mieszkańców ziemi kaszubskiej w znacznym stopniu przyczyniły się do wyborczego sukcesu wielu kandydatów AWS, a w walce o fotel senatora także kandydata Unii Wolności. Na niedawnym spotkaniu z mieszkańcami Jastarni, które odbyło się przy okazji uroczystości wręczenia sztandaru tamtejszemu oddziałowi Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego, dziękował za to Kaszubom Maciej Płażyński. Senator Donald Tusk mówił, iż ma świadomość jaką wielką przysługę oddał mu właśnie Kaszubi. Zadeklarował, że sprawy Gdańska i Kaszub będą w jego pracy najważniejsze, a rozumie je w sposób bardzo szeroki - od przysłówiowej już tabaki do rozstrzygnięć gospodarczych i reformy ustroju terytorialnego. Tusk podkreślił również, że jedyną organizacją w Polsce, której udało się zrealizować przedwyborcze założenia w stu procentach, jest ZKP.

Zarówno Maciej Płażyński, Donald Tusk, Edmund Witt-

brodt, jak też Kazimierz Kleina, zasługują na miano posła ziemi kaszubskiej. Najpełniej jednak tytuł ten oddaje dotychczasową postawę i wyborczy program posła Jerzego Budnika. - Te moje kilkanaście tysięcy głosów - mówił w Jastarni Budnik - to wielki sukces Kaszubów, szczególnie tych nordowych. Pokazaliśmy, że potrafimy się skonsolidować, że zależy nam na przedstawicielu naszych interesów, który działać będzie na forum parlamentu. Zgodnie z moim hasłem wyborczym będę wiedno z wama, wiedno z tymi, którzy potrzebują pomocy posła. Chcę na forum parlamentu wnieść kaszubskiego ducha: pracowitość, uczciwość i dobrze pojęty upór. Mam także nadzieję, że nasz wspólny wyborczy sukces znajdzie teraz przełożenie na wybory samorządowe, które odbędą się już za rok.

Na innym powyborczym spotkaniu w Wejherowie, wobec ponad trzydziestu osób - działaczy ZKP, przedstawicieli lokalnych mediów i biznesmenów - Jerzy Budnik wyrażał nadzieję, że tak jak on deklaruje się być zawsze blisko spraw kaszubskich, tak Kaszubi będą chcieli go wspierać w codziennej pracy. Budnik chce być posłem ziemi kaszubskiej, a my mu w tym pomagamy.

(AJ)

Do merytorycznego zwierzchnika dyrektora SP w Stężycy

Sprawa zaczęła się przed kilku miesiącami. Na początku kwietnia br. rodzice jedenaściorga dzieci zwrócili się pisemnie do dyrektora Szkoły Podstawowej w Stężycy o umożliwienie ich dzieciom, wówczas uczniom klasy VI, nauki języka kaszubskiego. Napisała o tym "Gazeta Kartuska" z 15 IV br. Zatelefonowałem wówczas do dyrektora SP w Stężycy Alfonsa Karcza z pytaniem o dalsze losy sprawy. Powiedział mi, że całą tę rzecz zaaranżowała jedna z nauczycielek i że teraz sprawy już nie ma. Nie sprzecyzował co to znaczy, że sprawy już nie ma i odmówił mi nazwisk tych osób, które złożyły do niego pisma.

Postarałem się o nazwiska dzieci, o których edukację tu chodzi. Są to dzieci z Borucina, Stężycy, Zgorzałego i Żuromina. Napisałem o tym w "Nordzie" z 16 V br. Na to moje pisanie nie było odpowiedzi.

Zapoznałem wójta gminy Stężycy Józefa Drzewieckiego, w bezpośredniej, rozmowie ze sprawą. Tłumaczyłem, że jeżeli od 1 września nie będzie się nauczać w Stężycy języka kaszubskiego, to będzie to oznaczać łamanie prawa przez dyrektora SP, łamanie prawa na terenie podlegającym panu wójtowi. Wójt obiecał, że zainteresuje się sprawą. W rozmowie z wójtem wymieniałem przepisy prawa, które mogą być złamane. Dla większej jasności podałem je w "Nordzie" z 22 VIII br.

Rodzice jedenaściorga dzieci złożyli wniosek na początku kwietnia, a więc postąpili zgodnie z rozporządzeniem, które mówi, że "naukę języka mniejszości organizuje dyrektor szkoły na pisemny wniosek rodziców złożony w okresie przygotowywania nowego roku szkolnego, tj. w kwietniu i w maju.". Jednak od 1 września br. nie rozpoczęto w Stężycy nauczania języka kaszubskiego.

Dyrektor czuje się w tej sprawie bezkarny. Rodzice nie poskarżą się do zwierzchników dyrektora bo przecież ich dzieci są we władzy dyrektora, są jego zakładnikami.

Formalnym zwierzchnikiem dyrektora szkoły jest wójt gminy Stężycy. Po mojej z nim rozmowie i prasowych notatkach nie było żadnego ustosunkowania ze strony wójta. Zwracam się przeto do zwierzchnika merytorycznego dyrektora SP, którym jest Oddział Zamiejscowy Kuratorium Oświaty w Kartuzach o wyprostowanie postępowania dyrektora SP w Stężycy.

Janusz Kowalski

Kaszubskie Liceum Ogólnokształcące w Brusach

Wielewskie obozy integracyjne

Kaszubskie Liceum Ogólnokształcące w Brusach (woj. bydgoskie) co roku organizuje wrześniowe obozy integracyjne w Wielu, gmina Karsin. Obozy mają na celu wytworzenie koleżeńskości atmosfery, wzajemne, bliższe poznanie się a przede wszystkim zapoznanie się z regionem Kaszub południowych, ich problemami społeczno-kulturalnymi, historią, sylwetkami wybitnych synów tej ziemi, językiem i innymi formami twórczości artystycznej. Temu celowi służą też spotkania z literatami, publicystami, naukowcami i działaczami społecznymi Kaszub i Pomorza. Zajęcia prowadzone są w formie warsztatów przedmiotowych. Są też okazją do rekreacji i aktywnego wypoczynku, a że odbywają się zawsze w pierwszej połowie września, są w jakimś sensie przedłużeniem wakacji. Dla młodzieży mają też na pewno duże walory adaptacyjne do przyszłej pracy nauki w szkole średniej. W spotkaniach uczestniczyli jak dotąd liczni twórcy literatury kaszubskiej, naukowcy Uniwersytetu Gdańskiego i in.

Moją rolą było przybliżenie najmłodszym uczniom KLO wybitnych postaci Kaszub: Jana Karnowskiego spoczywającego na cmentarzu w Brusach, Aleksandra Majkowskiego, ks. dra Leona Heykego, Franciszka Sędzickiego, Wincentego i Tomasz Rogalów. Mówiłem też

Dyrektor kaszubskiego liceum Rafał Ziółkowski (z lewej).

Fot. archiwum

o corocznych literackich "Spotkaniach Wdzydzkich", o roli regionalizmu kaszubskiego w kształtowaniu miłości i szacunku do naszej małej ojczyzny. W roku szkolnym 1997/98 przyjęto do trzech klas pierwszych ponad 90 uczniów. Kaszubskie Liceum Ogólnokształcące w Brusach powstało w 1991r. Pierwszym dyrektorem szkoły był Józef Słomiński (obecnie na emeryturze). Teraz funkcję tę piastuje mgr Rafał Ziółkowski. Do tej pory mury

szkoły opuściło 170 absolwentów. Miarą poziomu dydaktyczno-wychowawczego szkoły jest liczba maturzystów, którzy dostali się na studia wyższe. Z ponad połowy chętnych absolwentów KLO prawie wszyscy dostali się na wyższe uczelnie, stwierdza z dumą dyrektor Ziółkowski. Wielu z nich jest już członkami klubu studentckiego "Pomorania".

Do KLO w Brusach zgłasza się młodzież głównie z następujących gmin: Brusy, Lipusz,

Dziemiany i Karsin. Program nauczania przewiduje dwie godziny tygodniowo nauki języka kaszubskiego w klasach I i II oraz po jednej godzinie w III i IV. Zajęcia prowadzi znana regionalistka Wanda Kiedrowska, Felicja Baska - Borzyszkowska i Tadeusz Lipski. Przy szkole działa 40-osobowy Młodzieżowy Klub Kaszubski prowadzony przez wykładowcę Felicję Baska-Borzyszkowską.

Jan Machut

Poeta z poselstwem na Kaszuby

Zygmunt Bukowski jest jednym z najwybitniejszych współczesnych rzeźbiarzy oraz pisarzy ludowych. Urodził się 30 kwietnia we wsi Wysin koło Kościerzyny. Obecnie mieszka i tworzy w Mierzeszynie na pograniczu Kaszub i Kociewia, koło Przywidza. Pisać zaczął w 1973 roku, a rzeźbić w 1976 roku za namową żony. Często w twórczości wraca do postaci matki, z którą był uczuciowo silnie związany, a która zmarła w jego dziecięcych latach. Jest laureatem wielu nagród zarówno w dziedzinie poezji jak i rzeźby. Między innymi czterokrotnie zdobywał najwyższą nagrodę w Ogólnopolskim Konkursie Litarackim im. Jana Pocka. Uhonorowany został Nagrodą im. Gulgowskich, Nagrodą wojewody gdańskiego i innymi licznymi wyróżnieniami. Jest autorem kilku tomików poezji: "Słowa ponad biel znaczące", "Na uboczu nieba", "Kształty wzruszeń" i "Ślad istnienia". Ostatnio ukazał się pierwszy jego utwór dramatyczny zatytułowany "Privisa". Akcja utworu toczy się w II połowie XIII wieku. Jej miejsce stanowi średnio-wieczne Pomorze Gdańskie, konkretnie powstająca osada Przywidz.

Do swoich prac Bukowski jest bardzo przywiązany. Aby zachować choć część ich przy sobie wyremontował budynek gospodarski, „zyskując dużą salę na wystawę swoich rzeźb. Z czasem ekspozycję wzbogacił przedmiotami kultury materialnej; narzędziami ciesielskimi, stolarskimi, krosnami i innymi przekształcając swoje obejście w wiejskie muzeum.

Jan Antonowicz

Zygmunt Bukowski.

Fot. archiwum

Oto jeden z wielu wierszy mierzeńskiego poety.

Kraina moich wierszy

Na kresach Kociewia
Gdzie poselstwo wielkich
borów
Zdąża na Kaszuby
Jest kraina moich wierszy
Každy ma tu swe zacisze
Dom z jałowca czy tarniny
Żaden złodziej nie potrafi
Skraść mi słowa
Choć są nieraz szczerozłote
Często siadam tam na przy-
zbach

By wraz z nimi
Jeszcze raz to wszystko prze-
żyć

Czasem idę hen daleko
Do tych w zimie narodo-
wnych

By ich treścią się otulić
Nim po gwiazdy w nich się
skrzące

Przyjdą świerki moje króle
I pastuszków cale gaje
By w Betlejem
Gdzie bróg jeno siano skry-
wa

Z nimi śpiewać Ci kolędę.

Sesja naukowa

Rodzina z pogranicza

W ostatnich dniach września, w ramach obchodów 1000-lecia Gdańska, Nadbałtyckie Centrum Kultury przygotowało sesję naukową zatytułowaną "Rodzina pomorska".

Wzięło w niej udział kilkunastu uczonych z różnych dyscyplin humanistycznych i ośrodków naukowych. Zaprezentowali w Gdańsku stan swoich badań i podjęli próbę określenia świata wspólnych wartości i specyfiki rodziny pomorskiej w kontekście pogranicza polsko-niemieckiego.

Henryk Galus mówił o źródłach tożsamości kulturowej Pomorzan, a państwo Barbara i Zygmunt Szultkowie o ewangelickiej rodzinie kaszubskiej na Pomorzu Zachodnim. Ksiądz Jerzy Buxakowski przypomniał, jak wielu duchownych wydały rodziny pomorskie, zaś Anna Kwaśniewska, Ludwik Janiszewski, Irena Zakidalska i Jerzy Kuniewski mówili o tradycyjnych zawodach Kaszubów i Pomorzan. Nie odwoływano się jedynie do przeszłości. Referat profesora Brunona Synaka-

"Tożsamość kulturowo-etniczna Kaszubów w okresie przemian" - dotyczył spraw jak najbardziej współczesnych, ostatnich kilku lat, łącznie z pierwszą wstępną analizą postaw Kaszubów w ostanich wyborach parlamentarnych. Ciekawymi spostrzeżeniami z pracy samorządowca dzielił się także Jan Kulas, który przygotował referat zatytułowany "Rodzina gdańska w świetle doświadczeń i spostrzeżeń Sejmiku Samorządowego Województwa Gdańskiego".

Profesor Józef Borzyszkowski, który pełnił obowiązki konsultanta naukowego sesji, cel spotkania w Ratuszu Staromiejskim uzasadnił następująco: - Zwracamy się do rodziny pomorskiej, bowiem ona przez wieki decydowała o żywotności rodzinnych tradycji, o kształtowaniu oblicza społecznego ludzi tej ziemi, o ich mentalności i skali otwartości na świat zewnętrzny, wobec ludzi innych kultur, przybyszów i sąsiadów. Dodał także, że to właśnie rodzina jest swoistym fundamentem nadziei na lepszą przyszłość każdego z nas oraz naszej małej i wielkiej ojczyzny jednoczących się w Europie.

(A.J.)

NORDA
Pismo Kaszëbsczi Zemi

Dodatek kaszubski do „Dziennika Bałtyckiego”, 80-886 Gdańsk, ul. Targ Drzewny 3/7, tel. 31-20-27. Redaktor prowadzący: Eugeniusz Pręcowski. Zespół: Artur Jabłoński, Kazimierz Klawiter.

Zapiski z Toronto

W dniach 3-10 i 17-20.7.1997r. przebywałem w Toronto. Do tego miasta zaprosił mnie Paweł Brzeski spiritus movens kaszubskich poczynań w tej metropolii. Na podestle lata doczekał się wygodnego mieszkania 2 pokoje z kuchnią w prawie że polskim bloku Syrena. Codziennie panie z opieki społecznej o 11.30 przynoszą mu obiady.

Mieszkanie Pawła to prawdziwe muzeum. W tym klimacie czuje się dobrze. Kaszubskie eksponaty przypominają mu pomorską przeszłość i jego z nim związki. Duża nočna lampa jest zaopatrzona we wzory kaszubskiej ceramiki. Podobne wzory noszą patera, naczynia, popielniczki i flakony. Dostrzec tam można także chorągiewkę z "Gryfem kaszubskim", poduszkę z tymże haftem i obraz oliwskiego feretronu, który nosi się w pielgrzymce do Wejherowa. Na ścianie wiszą dwa obrazy Mariana Mokwy, z których jeden uosabia łódź na brzegu morza i drugi wydmy w Łebie. To tylko kilka pamiątek i nie sposób tu wymienić wszystkich - świata jego młodości, który jest mu tak bliski.

Torontoński Kaszuba utrzymuje bliskie kontakty z pomorskimi Kaszubami, czy to telefonicznie czy też korespondencyjnie i to m.in. z Tadeuszem Bolduanem, braćmi Jerzym i Wojciechem Kiedrowskim oraz z prof. Józefem Borzyszkowskim. Sponsorował 20 osobom zaproszenie do Toronto i na kanadyjskie Kaszuby z Pomorza Gdańskiego, w tym 3 razy dla mnie. Organizował pomoc finansową na ufundowanie tablicy pamiątkowej ku czci bpa Pawła Rhodego w Wejherowskiej kolegiacie. Wysłał znaczną sumę dolarów na umieszczenie popiersia Franciszka Tredera przed kartuskim muzeum. Od 20 lat żyje nadzieją powstania muzeum w Wilnie na kanadyjskich Kaszubach. Ofiarował dla

niego wiele eksponatów, a gdy zebrane na ten cel fundusze gdzieś zaginęły, wówczas kilkakrotnie musiał te eksponaty przetranszować z miejsca na miejsce. Wśród jego darów jest także słownik kaszubski ks. Bernarda Sychty. Aktualnie te dary są zabezpieczone w pomieszczeniach kurii biskupiej w Pembroke. Paweł Brzeski miał swój znaczący udział w dwóch wystawach kaszubskich w 1996 i 1997 roku w Mississaudze. Zainteresował się także kaszubskim osadnictwem w Jackson w Michigan USA i przebywał tam u kilku rodzin. Nieustannie żyje myślą o Kaszubach na Wyżynie Madawski Ontario i pragnie się tam wybrać, chociaż zdrowie już mu na to nie pozwala, bo na głowie ma już 83 lata.

9 lipca Paweł zaprosił do swego mieszkania Bożenę Mieczowicz mieszkankę Toronto już od 9 lat. W Polsce pisuje ona do "Gazety Kartuskiej" i "Pomeranii". W czasie rozmowy zwróciła uwagę na Stowarzyszenie Gdańszczytan w Toronto, na którego zebrania przychodzi od 20 do 50 osób. Prezesuje w nim pani Stupak. Aktywnie w tej organizacji udziela się rodzina Wiesławy i Zbigniewa Lewnow. Są to młodzi zapaleńcy spraw pomorsko-kaszubskich w Toronto. Ich mieszkanie w Mississaudze mieści w sobie sporo pamiątek z Gdańska i Kaszub. Inż. Zbigniew urodził się Lipuszu. Jego żona Wiesława jest z zawodu farmaceutką. Odwiedzają także kanadyjskie

Kaszuby, zwłaszcza w Barry's Bay rodzinę Olszewskich.

Torontońska Polonia, szczególnie ta solidarnościowa zbudowała w Scarborough bardzo nowoczesny kościół pw. NMP Królowej Polski (St. Mary's of Poland). Jest on najbardziej polski ze wszystkich w okolicy. Do niego zjeżdżają się wszyscy, którzy lubią piękną i czystą polszczyznę. W liturgii mszalnej w tym kościele bierze aktywny udział polska inteligencja, zwłaszcza w części wstępnej.

Wśród sponsorów polskich spraw w Toronto jest znana Krystyna Adamska. Z jej ofiar wykonano dwa witraże i dzwon w kościele w Żelistrzewie koło Pucka. Podobne ofiary złożyła na jeden z kościołów w Plocku i św. Kazimierza w Toronto. Dwukrotnie zaprosiła Pawła Brzeskiego i mnie na przyjęcie.

Do Toronto przed kilkoma dniami wybrał się zespół "Kaszuby" z Kartuz. Dają tam galowy koncert m.in. w Centrum Jana Pawła II w Mississuaga i na kanadyjskich Kaszubach.

Z Pawłem wybrałem się na ul. Roncesvalles, która stanowi centrum polskiego życia w Toronto z Kościołem, sklepami i różnymi polskimi instytucjami. Tam oddycha się wszystkim co polskie. Jakby uwieńczeniem tej ulicy jest głęboki w swej treści Pomnik Katyński usytuowany w pobliżu jeziora Ontario. Daje on dużo do myślenia i jest pamiątką potwornej zbrodni z kresów.

Na koniec chciałbym wyrazić gorące podziękowania wyżej wymienionym osobom, a także Wiesławowi Żukowi za gościnę i zdobycie materiałów do przyszłych publikacji.

ks. Władysław Szulist

Paweł Brzeski na balkonie swojego domu w Toronto.

Fot. archiwum rodzinne